జీవనగంగ

శ్రీ పురాణం సూర్యప్రకాశరావు

స్టేషన్లో బండి వచ్చి ఆగింది!

ఆ స్టేషను ఆవరణలో ప్రయాణీకుల రద్దీ పల్చబడింది. స్టేషను మాస్టరు దీపాలు ఆర్పుకుని నడుం వాల్చబోతుంటే ఒక స్త్రీ కంఠం వినిపించింది. కళ్ళజోడు సవరించుకుంటూ ఆయన ఇవతలికి వచ్చి "ఏం కావాలమ్మా?" అంటూ ఆ స్త్రీని ప్రశ్నించారు.

ఆమె నుదుటిమీద కంటా కప్పుకున్న ముసుగుని ఇంకా ముందుకు లాక్కుంటూ "పట్నంపోయే బండి ఎన్ని గంటలకు వస్తుందండి" అంది.

ఆయన క్షణం ఆగి "అర్ధరాత్రి రెండుగంటల వరకూ ఏ బండీ లేదు. మీతో ఎవరన్నా ఉన్నారా? ఎక్కడికి వెళ్తున్నారా?" అంటూ ప్రశ్నించారు.

ఆమె సమాధానం చెప్పకుండానే వెనక్కి తిరిగింది.

స్టేషన్నుంచి కనుచూపుమేరలో మట్టిదిబ్బలు తప్పించి ఇల్లన్నది కానరావటం లేదు. కంపెనీలో జిల్లాలో పలుకుబడీ, డబ్బూవున్న జమీందారు సైవావాళ్ళ ప్రాపకంతో ఆ వూరికో స్టేషను కట్టించారు. అంతకు తప్పించి అక్కడ బండి ఆగితే దిగేవారూ తక్కువే ఎక్కేవారూ తక్కువే. అక్కడక్కడ చెదురు వాటుగా భూతంలా తలలు విరబోసుకుని జుంయ్ అంటూ మూలిగే వృక్షాలు ఆ నిశ్శబ్దాన్ని, ఏకాంతాన్ని మరింత భీతావహం చేస్తున్నాయి. పక్క గ్రామంలో పనిచేసుకుని తిరిగి వచ్చేవాళ్ళతో ఆ పూట స్టేషను కొంత కిలకిలలాడింది.

చలిగాలి ఉండీ ఉడిగీ ఒక్క విసురు విసురుతోంది.

తను అనవసరంగా చొరవతీసుకుని అధిక ప్రసంగం చేసి ఎందుకు స్టేషనుమాస్టరు మనసులోనే నొచ్చుకుని తలుపులు వేసుకుని దీపం తగ్గించి నడుం వాల్చారు.

ఆయన్ని వూళ్ళోవాళ్ళంతా మాస్టర్జీ! అని పిలుస్తారు. కొత్తగా బదిలీమీద ఆయన ఈ పల్లెటూరు రావాల్సివచ్చింది. పిల్లాజల్లా వున్నవాడు...ఇంకా పెళ్ళికెదిగిన ఆడపిల్ల లున్నారు. పెద్ద చదువులు చదువుతూన్న మొగపిల్లలు పట్నంలో వున్నారు...వయస్సు మీద పడుతున్నా, శక్తి వుడుగుతున్నా ఈ రాత్రి డ్యూటీలూ, పగలు డ్యూటీలు చెయ్యక తప్పటంలేదు. ఇంతవరకూ ఒక పెద్ద కూతురు పెళ్ళిమటుకు ఆయన చెయ్యగలిగాడు. ఆ అప్పుతీరేసరికి ఆలోచనలూ, చింతతో తల పండిపోయింది. అంతా చేస్తే పుట్టింటికి వచ్చినప్పుడల్లా ఆ మొగుడ్ని తల్చుకుని ఆ పిల్ల కన్నీళ్ళే. కుర్రవాడు తెలివైనవాడే. ఏమిటో ఖర్మ! అప్పులు తీర్చలేక ఒక చెంప బాధపడుతూంటె కూతురు కాపురం ఇలాంటిదయిపోయిందనే చింత మరోక చెంప పీడించింది. అయినా కష్టాలలో రాటుదేలిన మనిషి కావటంవల్ల మనసు రాయి చేసుకుని బేలపడకుండా నిండుకుండలా మసులుతూ వచ్చారు. కష్టాలమీద కష్టాలు వచ్చాయి. భార్య మంచపడిపోయి అన్నం ముట్టని సమయాలున్నాయి. నవ్వుతూ, పేలుతూ వాతావరణం మార్చటానికి ఆయన హుషారుచేస్తూ వుండేవాడు. ఇప్పుడు కూతురు ఇక్కడే వుంది. తను చేసిన చాలా తెలివైన పనుల్లో ఈ పెద్దకూతుర్ని స్కూల్ ఫైనలు వరకు చదివించటం ఒకటి. చదువు మానిపించమని భార్య ఒకటే పోరుపెట్టేది. చదువుకునే ఆడపిల్లలకి మామూలు సంబంధాలు కలుపుకోవటానికి ఎవరిష్టపడతారంటూ ఆరాటపడి పోయేది. బంధువులుకూడా వ్యంగ్యాలతో హెచ్చరికలు చేశారు. ఒకటి రెండు సంబంధాలు ఇదే మిషతో తప్పిపోవటంకూడాజరిగింది. అయినా కూతురు చదువు అలా కొనసాగవలసిందే అనే పంతం సాగించుకున్నాడు. ఇప్పుడా చదువే ఒక ఆయుధంలా అక్కరకు వచ్చింది. తన కాళ్ళమీద తను నిలబడే అర్హత ఆమెకు ఇప్పుడు వుంది. ఆమాటే అంటే భార్య అంటుంది "మీరేమైనా చెప్పండి. చదువుకున్న ఆడది మొగుడుతో ఏం కాపరం చేస్తుంది. ఆడదంటే ఎంత అణుకువ, ఒద్దిక ఉండాలి. ఇది మాటంటే పడేదేనా "అని అందరూ అనుకుంటున్నారు" అని. నిజానికి వాళ్ళమీదా వీళ్ళ మీదా పెట్టి అంటుందిగాని దాని అభిప్రాయంకూడా అదే అని మాస్టర్జీ అనుకుని చిన్నగా నవ్వుకుని 'ఎవరెల్లా అనుకుంటేనేం నాకూతురు నా పరువు నిలబెట్టింది. నాకు భారం కాలేదు. స్త్రీలోకానికంతా వన్నె తెచ్చింది' అని సమాధానం చెప్పారు.

మాస్టర్జీ నిద్రపట్టక అటూ ఇటూ రెండుమార్లు ఒత్తిగిల్లారు. గడియారం పదకొండు గంటలు కొట్టింది. బయట చీకటి కాటులా వుంది. శ్మశానంవైపునుంచి నక్క కూతలు వినిపిస్తున్నాయి. ఉన్నట్టుండి ఆయనకి ఇందాక స్త్రీ గుర్తుకువచ్చి చప్పున లేచి కిటికీ రెక్కలు తెరిచి బయటికి చూశారు.

ప్లాట్ ఫారంమీద హరికేన్ దీపపు గుడ్డి వెలుతుర్లో బెంచీమీద ముడిచిపెట్టుకొని వుంది. పక్కనే ఒక సంచీ తప్పించి మరేమీ సామాను ఉన్నట్టులేదు. ప్లాట్ ఫారంమీద ఇంకెవరూ ప్రయాణీకులుకూడా లేరు. పక్కగదిలోంచి పోర్టరు గుర్రుపెట్టి నిద్రపోతున్నాడు.

ఆయన హృదయం ఒక్కసారి కలవరపాటయిపోయింది. చప్పున తలుపు తెరిచి అటువైపు వెళ్ళబోయారు. ఉన్నట్టుండి ఏదో తట్టినట్టయి చేతిలో దీపం అక్కడే పెట్టి లోపలికివచ్చి 'వెంకన్నా' అని పిలిచారు. ఒకటి రెండుమార్లుపిలిస్తేగాని వాడు లేవలేదు.

వాడు తలుపుతీసుకుని అదరా బాదరాగా అవతలికివచ్చి గబగబా గంటకొట్టేశాడు.

మాష్టర్గి నవ్వుతూ "ఇంకా బండివేళ కాలేదురా. ఇప్పుడింకా పదకొండు గంటలే అయింది. నేను లేపింది గంటకొట్టటానికి కాదురా" అన్నారు.

తనుచేసిన పనికి సిగ్గుపడుతూ "బండివేళయిందనుకున్నాను" అంటూ నసిగాడు.

"సరిగాని ఆ దీపం పుచ్చుకుని నా వెనకాలేరా!" అంటూ ఆయన ముందుకు నడిచారు.

వెంకన్న దీపం పెద్దదిచేసి కళ్లు నులుపుకుంటూ ఆయన్ని అనుసరించాడు.

తనవైపు వస్తున్న ఈ ఇద్దర్నీ చూసి ఆమె లేచి నిలబడింది.

మాష్టర్గి కొద్ది దూరంలో నిలబడి "మీరు ఇలా మంచులో ఒంటరిగా కూర్చోవటం అంతమంచిదికాదు. బండి రావటానికి ఇంకా చాలా వ్యవధానం వుంది. మీతోకూడా ఎవరూ ఉన్నట్టు లేరు?" అన్నారు.

"నేను ఒక్కర్తినే వెళ్తున్నాను." అంది ఆమె.

ఆ దీపపు వెలుతుర్లో ఆమె ముఖం వైపు పరిశీలనగా చూశారు మాష్టర్గి. ఆ ముఖం నిగారించి బరువుగా వుంది. వయస్సు ఇరవై పైనే వుండవచ్చు.

ఆమె ముఖం నీడలోకి తప్పుకుని "ఇప్పుడు టైము ఎంతవుతుందండి" అంది.

"పదకొండు గంటలయింది. పెద్దవాణ్ని కాబట్టి చెబుతున్నాను. ఇలా ఒంటరిగా ఉండటం మంచిదికాదమ్మా. ఎక్కడ చూసినా దోపిడీలు, దుర్మార్గాలూను మన జాగ్రత్తలో మనం వుండటం మంచిది. బండి వచ్చేవరకూ ఆ గదిలో వచ్చి కూర్చో. నేను ఇక్కడ స్టేషను మాష్టర్ని, ఇతను పోర్టరు. నీకేం భయం లేదు. నా పెద్ద కూతురుకూడా ఈ బండికే పెనిమిటి ఉన్న ఊరు వెళ్తోంది. నీకు ఆమె తోడు వుంటుంది. "అంటూ మాష్టర్గి ఆమె అభిప్రాయంతో నిమిత్తం లేకుండానే 'వెంకన్నా ఆ సంచీ తీసుకో" అంటూ పురమాయించి వెనక్కు తిరిగారు.

ఆమెకూడా ఆయన్ని అనుసరించి గదిలోకివచ్చి కూర్చుంది. పోర్టరు వెంకన్న చుట్టచుట్టుకుంటూ గుమ్మంలో చతికిలబడ్డాడు. వాడికి నిద్ర తేరిపోయింది.

మాష్టర్గి టేబిల్ ముందు కూర్చునిఆవులించి "మీది ఈ వూరేనా అమ్మా" అంటూ పలకరించారు.

"కాదు. ఇక్కడే అన్నగారి దగ్గరకు వచ్చాను."

ఆయనేం చేస్తున్నారు.?"

"పిల్లలకి చదువు చెబుతూంటాడు"

"మరి మీరు ఒంటరిగా వచ్చారేం?"

ఆమె సమాధానం చెప్పలేదు. ఆయన రొక్కించలేదు. ఆయన ఈమెను గురించి కొంతవరకు అర్థం చేసుకోగలిగారు...

"ఇంతవయసు వచ్చింది! ఈ ఏళ్లవేళ్లల్లోనూ ఎంతో ఖర్చు చేశాను. ఎన్నో కష్టాలు పడ్డాను" చలించకుండా నిలబడ గలిగాను. అంతా అదేమాట అంటారు. కాని నేను గర్వించే ఒకే ఒక మంచి పని నా కూతురికి చదువు చెప్పించాను...లోకులంతా కాకులు కూసినట్టు కూసినా నేను జంకలేదు, ఆఖరికి ఇంటిఇల్లాలే నన్ను ఆడిపోసుకుంది. నేను చలించలేదు. చివరికి కష్టసమయంలో ఆ చదువే శ్రీరామరక్షలా కాపాడి పరువు దక్కించింది. పిల్లాజల్లా వున్నవాణ్ని. నేనుమటుకు ఎంతకాలమని దాన్ని పోషించగలను. పోషించినా దాని మనసుకు ఏం తృప్తిగా వుంటుంది. లోకులేమంటారు? అది, దానికొడుకు హాయిగా పట్నంలో గౌరవంగా కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. ఓర్వలేని వెధవలు- చుట్టాలే సుమా... నానా అడ్డమైన కూతలూ కూశారు. లేనిపోనివన్నీ కల్పించి నాకు ఆకాశరామన్న ఉత్తరాలు రాసారు. నేను నమ్ముతానా? నా బిడ్డ నిప్పులాంటిది. దాని రెక్కల్లో అది శ్రమించి డబ్బు గడించుకుంటోంది."—అంటూ అంతుపట్టకుండా, తుదీ, మొదలూ లేకుండా ఎత్తుకున్నారు మాష్టర్గి!

"అమ్మాయిగారు ఈ బండికి వెళ్తున్నారా అయ్యా!" అన్నాడు వెంకన్న.

"అవున్రా. అల్లుడు తిక్క కుదిరి ఇన్నాళ్ళకు జాబురాశాడు. ఏదో ఉద్యోగంకోసం చూస్తున్నాట్ట! తప్పకుండా దొరుకుతుందనీ, అమ్మాయిని పంపించమనీ జాబురాశాడు."

"నమ్మతగ్గ మాటలేనా బాబూ!"

"నమ్మాలి నాయనా. ఏంచేస్తాం. అయినా భయమేముంది? వెళ్తుంది. అబద్ధం అనితెలిస్తే దానికి ఏం చెయ్యాలో తెలుసు. దానికి మనం తెలిపి చెప్పక్కర్లేదు వెంకన్నా."

"అమ్మాయి ట్రెయినింగుకూడా ప్యాసయింది".

"అలాగా బాబూ" అంటూ సంతోషం వ్యక్తంచేశాడు వెంకన్న.

ఈ మాటల్లో అక్కడవున్న మూడోవ్యక్తి పాల్గొనకపోవటం మాష్టర్గి గమనించి "అమ్మా పట్నంలో మీ వారు ఉద్యోగం చేస్తున్నారా?" అన్నారు.

'లేదు' అన్నట్టుగా ఆమె తల అడ్డంగా వూపింది.

"మరి అక్కడ చుట్టాలెవరన్నా వున్నారా?"

అవునన్నట్టుగా ఆమె తలవూపింది.

2

సరోజ కన్నవారు వున్నవారు కాకపోయినా పుట్టినింట పదిహేనో ఏటవరకూ అబ్బాకారంగానే పెరిగింది. పుట్టినింట గారంగా పెరిగినా మెట్టినింట ఒద్దికగానే మసులుకుంది. గారంగా పెరిగిన పిల్లకదా అని వూరూవూరూ తిరిగి పల్లెపల్లె గాలించి మనసుకు నచ్చిన వరుణ్ని వెతికితెచ్చి కూతురుమెళ్ళో మూడుముళ్ళూ వేయించాడు తండ్రి. కాని పాపం! సరోజకివే వురితాళ్ళయి

పోతాయని ఎవరనుకుంటారు ఊహించగలరు. పుత్రవారు ఇంటర్మీడియటు వరకూ చదువుకున్నారు. రూపసి! ఈడూజోడూ అన్నీ అమరాయి. పెళ్ళికొడుకు చక్కగా చదువుతున్నాడని తప్ప దొంగతన వరుసు చదవక పోతువాడని ఆయన తెలుసుకోలేక పోయారు.

కాపరాని కెళ్ళిన తర్వాత సరోజకి అత్తపోరూ, ఆడబడుచు పోరూ తప్పలేదు. వాళ్ళ పెంగవాడి భార్యా విముఖత్వాన్ని ఆసరాగా తీసుకుని సరోజమ్మని పూరద కెటీ పుక్కిరి బిక్కిరి చేశారు. ఆమె సహనంతో భరించింది. భర్త అనాదరణని కూడా ఆమె పెద్దమనసు చేసుకుని నిభాయించుకుంది. యముడు అత్తగార్ని ఏడాది తిరక్కుండానే తీసుకుపోయాడు. ఆడబడుచు కాపరానికి వెళ్ళిపోయింది. పైకి లోకంకోసం ఏడ్చినా సరోజమ్మ అత్తగారి పరలోకయాత్రతో ఒక విధంగా తెరిపిన పడింది.

కాని క్రమక్రమంగా సరోజమ్మ జీవితం బరువెక్కి సాగింది. ఆమె తలచుకున్నవీ, ఆశించినవీ అన్నీ బుగ్గయి పోయాయి.

భర్తని గురించి చెడువార్తలు అలా అలా చెవిని కూడా పడ్డాయి! మామగారు చాటుగా కొడుకుని మందలిస్తూనే తన ఎదట అతడ్ని గురించి ఉన్నవీ లేనివీఁ గొప్పగా చెబుతూండేవారు.

సరోజమ్మ భర్త అర్ధరాత్రీ అపరాత్రీ ఇంటికి చేరేవాడు. అయిన దానికీ కానిదానికీ ఆడదాని మీద చెయ్యి చేసుకునేవాడు. ముసలాయన ఏమీ చెయ్యలేక తనగది విడిచి ఇవతలికి వచ్చేవారు కారు.

ఇలాంటి రోజుల్లోనే వారంరోజులు జబ్బుతో తల్లిపోయిందని జాబువచ్చింది. కంటికి కడివెడుగా ఏడ్చింది సరోజమ్మ. భర్త చూసీకూడా చూడనట్టు నటించాడు. ముసలాయన మటుకు ఓదార్చారు. కొడుకుతో చెప్పి పుట్టింటికిపంపే ఏర్పాటు చేస్తానన్నాడు.

"అంత తేలిగ్గా ఆయన ఒప్పుకుంటారా" అనుకుంది సరోజమ్మ. అనుకున్నట్టు కాకుండా ఆశ్చర్యకరమైన వార్త మామగారు చెవిని వేశారు. 'ఒక నెల్లాళ్ళు వుండిరామ్మా! వాడికి చెప్పాను. ఒప్పుకున్నాడు" అని.

కాని పుట్టినింట వున్న నాలుగురోజులూ నిప్పులమీద వున్నట్టే మసిలింది. ఆమెమనసు పెనిమిటిమీదికే పోయింది. తను ఆశించింది ఒకటయితే—పర్యవసానం మరోకటయే ప్రమాదం ఆమె శంకించింది. ఆ శంక నిజమయింది. రెండువుత్తరాలు రాసినా భర్త జవాబురాయలేదు. ఆమె తండ్రితో పోరుపెట్టి, ఘర్షణపడి నెలతిరక్కుండానే పెనిమిటిదగ్గరకి వచ్చేసింది.

గుమ్మంలో అడుగుపెట్టగానే అలవా ఆదరణా లేకపోగా "ఎందుకింత త్వరగా కొంపలు మునిగి పోయినట్టుగా వచ్చిపడ్డావు" అన్నాడు భర్త.

మంచయినా చెడయినా అదే పలకరింపు. మళ్ళీ ముఖమెత్తి ఎన్నడూ ఆమెని అతను పిలవలేదు. చనువుతీసుకున్నా నోరు మెదపలేదు.

అనేకరాత్రులు కాళ్ళు కాయలుకాచేలా నిలబడి భర్తకోసం ఎదురుతెన్నులు చూసింది. "ఎవరికోసం అలానిలబడి చూస్తున్నావు?" అన్నాడొకనాడు. ఆమెచాటుగా చెంపలు చెరువు చేసుకుంది.

'ఎంతపాపం బద్దలయింది' అనుకుంటూ పిల్లతండ్రి ఆనోటా ఆనోటా విన్నసంగతులన్నీ గుండెలు చెరువు చెయ్యగా బిడ్డదగ్గరకు వచ్చిపడ్డాడు. కన్నబిడ్డ స్వభావం తెలుసు గనక చూపుతోనే అంతా ఆకళింపు చేసుకుని పెద్ద రభస చేసాడు.

"అయితే ఆడది అమాయకు రాలనుకున్నాను. ఇలాంటి తెంపరి బుద్ధులున్నాయని తెలియదు. ఉన్నవీఁ లేనివీ కల్పించి నీకూతురు నీచెవిని వేసింది." అన్నాడు అల్లుడు.

"నే విన్నదంతా నిజంకాదని నువ్వు ఋజువు చెయ్యగలిగితే పిల్లనిచ్చుకున్నవాడ్ని నాకంటె సంతోషించేవాడింకొక డుండడు. నువ్వు ఋజువుచెయ్యి" అన్నాడు పిల్లతండ్రి,

"నాకవసరం లేదు."

"అయితే నా అనుమానం నిజమని ఋజువు చేసేదా!"

"ఏవిఁటీపిచ! మీరు చాలా అసభ్యంగా మాట్లాడుతున్నారు"

నమ్మతగినంత ఋజువులతో, ఆధారాలతో వచ్చిన పిల్లతండ్రి రవంతయినా ఈ నటనకి లొంగకుండా "అయితే కొలవగట్టు వీధిలో..." అంటూ ఆపేసారు.

ఆడబిడ్డ నిలువెల్లా కంపిస్తూ పారిపోయి వంటగది గుమ్మానికి అంటుకుపోయింది. చిరుదీపం పెట్టినట్టుంటే ఆమె ముఖంలో మనసుపడే ఆందోళన తొలాకు నీలి ఛాయల్ని గమనిస్తూనే అతగాడు నేర్పుగా "ఓహో అదా! లోకం అలాగే అనుకుంటూంది. మీరూ అదే నమ్మారన్నమాట. స్నేహమన్నది మొగవాళ్ళు మొగవాళ్ళతోనే గాని ఆడవాళ్ళతో చెయ్యకూడదనే సిద్ధాంతంపట్ల పట్టుదలగల వాళ్ళంతా నా ప్రవర్తనకి తప్పు పట్టవచ్చునేమోగాని నాలోటి సంస్కారుల కది అభ్యుదయం. ఆమె కొలవగట్టుమీద నివసించే ఒంటరి మనిషయినా ఆమె హృదయం చాలా విశాలమయింది. సంస్కారం గల మిత్రురాలు. ఆమెతో సాహిత్య విషయాలు చర్చించట మంటె నాకు మహాప్రీతి. ఆమె కెంతో అనుభవం వుంది. ఆమె కెన్నో రహస్యాలు తెలుసు. ఆమె కవితాగానం చేస్తే పొద్దు పొడిచిందీ, సంజె కమ్మింది తెలియకుండా ఎన్నిరోజులైనా అలా వినాలనిపిస్తుంది. పామర జనానికి మామీద నిందవెయ్యటం తప్పించి మమ్మల్ని అర్థం చేసుకునే సంస్కారం ఎక్కడేడిసింది. మీరూ వాళ్ళల్లో ఒకరై పోయారు"

పిల్ల తండ్రి నెత్తి బాదుకున్నాడు. కూతుర్ని పుట్టింటికి వొచ్చెయ్యమన్నాడు. ఆమె ఒప్పుకోలేదు. "ఆడదాన్ని నేను పౌరుషం చూపిస్తే పరిస్థితి మరింత విషమించటమే గాని చక్కబడతుందా" అంది.

ఆయన వచ్చిన దారినే వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ తర్వాత కొద్ది రోజులకే సరోజమ్మ తండ్రిని కూడా పోగొట్టుకుంది. ఇహ 'నా' అని అభిమానించేవాడిల్లా ఒక్క దిక్కుమాలిన అన్నగారు. తను కాపరానికి రాక ముందు అంతా తనవద ర

గురించి ఘనంగా చెప్పుకుంటూంటే అనుకునేది ఈ అన్నయ్యకి ఆయన ప్రాపకంతో మంచి ఉద్యోగం ఇప్పించాలని. ఇదే తలపుకు వచ్చి సరోజమ్మ కన్నీరు కార్చింది.

ఉన్నట్టుండి ఫూరంతా గుప్పుమని అందరినోటా అదేమాట విని పించి 'శారదాబాయి, పద్మనాభం మారేజి చేసుకున్నారని' ఆరోజల్లా మాతగారు ఇల్లు విడిచి వీధి ముఖం చూడ లేదు. సరోజమ్మ వంటగదిలో దేవుడిముందు పడి తల బాదుకుంది.

ఎన్నిరోజులైనా భర్త ఇంటిముఖం చూడలేదు. ఫూరంతా చెప్పుకున్నది నిజమని నిర్ధారణ జరిగిం తర్వాత 'నేనే వెళ్ళి అడుగు తాను' అంటూ ఒక నాడు ఒళ్లు తెలియని ఆవేశం తెచ్చుకుంది సరోజమ్మ.

"వద్దమ్మా! నా మాట విను" అన్నారు మాతగారు.

"అది ఆ యింట్లో వుంటే ఆ యింటి గుమ్మం నే తొక్క నంటూ" ఉత్తరం రాశాడు తండ్రికి. ఆయనకంటె ముందుగానే ఆ వుత్తరం కోడలు చదివింది. ఆయ నేమంటారు? కడుపు తీపి చంపుకో లేక ఒక మంచి మనిషికి అన్యాయం చెయ్యలేక ఆయన సతమత మయి పోయారు.

ఇలాంటి సంకట సమయంలో సరోజమ్మ ఎవరికీ చెప్పి పెట్ట కుండా అన్నగారి ఫూరు వెళ్ళిపోయింది. నాలుగు రోజులు సరదా గానే జరిగింది. ఐదో నాడు ఒదినగారు చాటుగా పొరుగమ్మతో అన్నమాటలు విన్న తర్వాత ఆమె మర్యాదగానే అక్కడ్నించి వెళ్ళి పోవటం మంచిదనుకుంది. అన్నతో చెప్పింది. అతనూ ఎక్కడికి వెళ్తావు? అనయినా అడగలేదు. ముఖం తిప్పుకుంటూ "పోనీ నాలుగురోజులుండరాదూ?" అన్నాడు.

ఆమె సమాధానం చెప్పలేదు. చేతిసంచీ తీసుకుని వచ్చేసింది. కాని ఎక్కడికి వెళ్తుంది తను? ముందు కర్తవ్యం ఏమిటి?—జన సంచారం పల్చగావున్న వీధి వార ఆమె నడుస్తూ ఈ ప్రశ్నలు వేసు కుంది. వాటికి సమాధానాలంటూ లేనప్పుడు అవే ప్రశ్నల్ని పదే పదే వేసుకుని దిగులుతో అనుకు పదక నడివీధిలో నిలబడి పోయి నలువైపులా చూసింది. ఒకవైపు కాలవగట్టు ఎత్తుగా కనిపించింది. మరోవైపు ఎత్తయిన కొండలు. ఒకవైపు ఫూరు. నాలుగో వైపుకు ఆమె చూసింది. పొగలు చిమ్ముకుంటూ పరుగెడుతున్న రైలుబండీ కనిపించింది.

3

సరోజ అంతవరకూ చెప్పి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చేసింది.

మాస్టర్జీ దప్పున కుర్చీలోంచి లేచి "నీ గాథ వినటానికి చాలా బాధగా వుందమ్మా! నువ్వు ధైర్యంగా వుండాలి. మనసు రాయి చేసుకోతల్లీ! ఈ బాధ నాకు తెలుసమ్మా! నేనూ అనుభవించాను" అన్నారు.

ఆమె తెప్పరిల్లి కళ్ళు తుడుచుకుంది.

గడియారం పన్నెండుగంటలు కొట్టింది! పోర్టికో వెంకన్న నిద్రబరువుతో తూలుతున్నాడు. 'వెంకన్నా' అంటూ పిలిచారు మాస్టర్జీ.

"అయ్యా!" అంటూ ఉలిక్కిపడ్డాడు వెంకన్న.

"చిన్నమ్మగారు వస్తున్నారేమో చూడు. ఒకగంట ముందు గానే రమ్మన్నాను."

వెంకన్న లేచి సేవను బయటికి వెళ్ళాడు.

"అయితే ఇప్పుడిక్కడ్నుంచే వస్తున్నావా అమ్మా."

"లేదు."

మాస్టర్జీ ఆశ్చర్యంగా "మరయితే ఎక్కడ్నించి?" అన్నారు.

దీపం ఉన్నట్టుండి భగ్గుమని మండింది. మాస్టర్జీ ఒకమారు దీపాన్ని కదిపారు. తిరిగి దీపం కుదురుగా వెలగసాగింది.

"ఆ తర్వాత చాలాకథ నడిచింది. మీరు నన్ను క్షమిస్తా నంటే చెబుతాను" అంది ఆమె.

"నే నెవరమ్మా క్షమించటానికి. నీకు నే నేదైనా వుపకారం చెయ్యగలిగితే అప్పుడు నాకు క్షమించే అర్హతవుంది. ఫర్వాలేదు చెప్పు." అన్నారు మాస్టర్జీ.

వెంకన్న ఆవులిస్తూ మత్తుగా "రావటం లేదయ్యా! అంటూ గుమ్మానికి చారబడ్డాడు.

"నేను ఆత్మహత్యకే పూనుకున్నాను."

మాస్టర్జీ ముందుకు వంగి ఆశ్చర్యంగా వినసాగారు.

"కాని...అలా చేసినా బాగుండే పోయేది. జీవితంలో రెండు విధాలా చెడ్డాను. జీవితంలో ఒకేసారి ఉద్రేకం తెచ్చుకున్నాను. ఆ ఉద్రేకంతో నే సర్వనాశనం అయిపోయాను. లోకం అంటే ఇప్పుడున్న అనుభవం అప్పుడు నాకు లేక పోయింది. "ఆమె క్షణం ఆగి" ఆకలితో కడుపు దహించుకపోతోంది. మంచి నీళ్ళతో కడుపు నింపుకోగలనా. తిరిగాను...తిరిగాను అత్తవారి ఫూరువెళ్ళాను. నా యింట నా పెనిమిటి వుంపుడు కత్తెతో వుండటం చూసాను. ఏమి చెయ్యాలో పాలుపోక, ఆకలితో మాడి ఫూరంతా తిరిగి అన్నగారి దగ్గరకువచ్చాను. అన్న అత్తవారింటికి వెళ్ళాడని తెలిసింది. ఈ ఫూరు రావటం ఇది మూడో మారు. ఇక్కడ్నించి పట్నం వెళ్లాను. జీవితం బజారునపడిం తర్వాత మానాభిమానాల్ని చంపుకోక తప్పలేదు...కడుపు కోసం...నాకు చేతనయింది...వంట చెయ్యటానికి ఒక ఆసామీ ఇంట్లో కుదురు కున్నాను. ఆయన పెద్ద కొడుకు పట్నంలో చదువుకుంటున్నాడు. నేను వున్న నాలుగు మాసాల్లో అతనెప్పుడూ అక్కడికి రాలేదు. అతనికీ ఈ తండ్రికీ పడదని అంతా చెబుతూండేవారు. అంతా చెప్పుకునే మాటలు వింటుంటే నాకు భయంగావుండేది. కాని మాటల్లో ఆయన చాలా పెద్ద మనిషిగా కనిపించేవారు. ఒక్క భోజనం వేళ మినహాయించి తతిమ్మా వేళల్లో ఆయన నా గది చాయలకైనా వచ్చేవారు కారు. ఇంటి బాధ్యతంతా ఆయన పూర్తిగా నామీదే వుంచారు. అంతా నేనే చూసుకునే దాన్ని. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆయన పక్కమీద ఫూరు విడిచివస్తే ఒక్కతెనే చూసుకునే దాన్ని ఆ లంకంత కొంపనీ. ఆ యింట్లో వెండి సామాను చాలా వుండేది. నన్ను అంతగా నమ్మారు ఆయన. ఆయన హుందా చూస్తే ఆయనపట్ల నాకు సదభిప్రాయమే

వుండేది. ఆయన భార్యపోయి చాలా కాలమయింది. అదిచ్చి తెల్సుకుని ఆయన భోజనం దగ్గర అప్పుడప్పుడు దిగులు పడుతూవుండే వారు. ఆయన దగ్గర తండ్రి భావంతో నే మసులుకు నేదాన్ని. కాని... ఒకనాటి రాత్రి... నా జీవితంలో మిగిలివున్న ఒకేఒక్క విలువైన ఆ స్థితి... ఆయన... ఆ... దుర్మార్గుడు అపహరించాడు... జీవితంలో ఇక నాకు మిగిలిందేముంది?"—సరోజ క్షణం ఆగి మాట పెగలని స్థితినించి తేప్పరిల్లి వణికే పెదాలతో... 'నిన్ను పెళ్ళిచేసుకుంటాను. నీకు అన్యాయం చెయ్యను' అని చెప్పి నన్ను పూర్తిగా వుపయోగించుకుని... ఆయన పరువు దక్కించుకోవాల్సిన సమయం వచ్చేసరికి రైలు ఎక్కించి సగం దూరంలో—చెప్పకుండా దిగి వెళ్ళిపోయారు. అప్పటికి నేను మామూలు మనిషిని కాను. నాతోపాటు మరో జీవికూడా నాలో వుంది. అలాగే అన్నగారింటికి వచ్చాను. ఈ పల్లెటూళ్లో సుట్టుగా పాఠాలు చెప్పుకుని నాలుగురాళ్లతో సంసారంగడుపుకునే అన్నగారు ఆశ్రయమివ్వటానికి అంగీకరించలేదు. "నీతోపాటు నన్నుకూడా ఆకలితో చావమంటావా చెల్లీ. పిల్లలుకలవాణ్ని. ఇది పల్లెటూరు. ఈ రహస్యం బయటికిపొక్కితే ఇంకేమైనా వుందా?" అన్నాడు. అవును నిజమే. మాట్లాడకుండా వచ్చేశాను. ఇదీ నా చరిత్ర"— అంటూ ఆమె ముగించింది.

మాస్టర్జీ బరువుగా నిట్టూర్చి "నిన్ను ఇంకేం ప్రశ్నలు వెయ్యమంటావమ్మా! కాని ఇలాంటప్పుడు నీ కేమనిపిస్తూంటుంది?"

"మా నాన్న నా చిన్నతనంలో నెత్తిమీద పెట్టుకుని పెంచాడు. నేను కావాలన్నది ఎక్కడున్నదయినా, ఎంత శ్రమయినా తెచ్చి నాకు ఇచ్చేవాడు. నే కోరిందల్లా ఆయన మారుమాట చెప్పకుండా అమర్చిపెట్టేవాడు. పల్లెత్తుమాట నన్ను ఆయన ఎన్నడూ అనలేదు. అంత గారంగా పెరిగాను. పుట్టింరోజువస్తే బంధు బలగాన్నంతా పిల్చి నాన్న విందుచేసేవాడు. ఖరీదైన బట్టలు కుట్టించేవాడు. నాకు ఏ లోటూ జరగకూడదని తాపత్రయ పడుతూండేవాడు. ఇప్పుడనుకుంటున్నాను. నాన్న నాకు చదువు చెప్పించివుంటే? నా జీవితం మరోవిధంగా వుండి వుండేది. నా అన్నపంచని నలుగురి పిల్లలకి చదువుచెప్పినా నా పొట్ట గడిచిపోయేది."

"నా అల్లుడు నా కూతుర్ని నానా హింసా పెట్టాడు. అదోకరకం పిచ్చి. ఉద్యోగాలజ్వరంతో నిక్షేపంలాంటి ఉద్యోగం వూడగొట్టుకుని సంసారం చెయ్యలేక పారిపోతే, నా కూతురు పిల్లలకి చదువు చెప్పుకుని పరువుగా బ్రతికింది. అప్పుడు ఆమె నాకు రాసిన ఉత్తరం ఇక్కడేవుంది." అంటూ ఆయన పెట్టెలు లోంచి ఒక ఉత్తరంతీసి సరోజముందు వుంచాడు. అందులో ఆయన సిరాతో గుర్తు పెటినభాగం చదివింది.

"ఆయన ఇంతకాలంగా ఇన్ని ఉద్యోగాలలో పనిచేశారు. కాని ఈ ఉద్యోగమూ లేదీ ఆయన ముడుచుకుపోయిన మనస్సుకి తెలివిని కలిగించలేకపోయాయి. ఒక ఆడది సంపాదిస్తూంటే అది సహించరాని విషయంగా మదనపడే ఆయన చాలా మారవలసి వుంది. ఉద్యోగాలు వ్యక్తి వికాసం కలిగించాలి. అంతేగాని కేవలం ఉద్రేకాన్ని రెచ్చగొట్టేవి ఉద్యోగాలు కావు—లేనిపోని అభిమానాలు పెంచుకోవద్దనీ సంసారం సుఖంగాసాగటం ముఖ్యమనీ బ్రతిమిలాడాను. ఆయన మాట్లాడలేదు. కాని సాయంత్రం నేను ఇంటికి వచ్చేసరికి ఇంట్లో ఆయన లేరు. ఒక చీటిరాసి పెట్టి వెళ్ళారు. అందులో ఇలా వుంది. ఆడదాని సంపాదనమీద బ్రతికే దౌర్భాగ్యం నాకు అక్కరలేదు. ఎలాగో నేను బ్రతక్కపోను ... నా కోసం ఆలోచించవద్దు." ఆ రోజల్లా ఏడ్చాను. సరోజ వుత్తరం మడుస్తూ "ఆమె ముఖం నేను చూడగలనా మాస్టర్జీ?" అంది. ఆమె ముఖం కన్నీటి చారికలతో నిగారించి వుండటం గమనించి మాస్టర్జీ "అమ్మా ఈ జీవితం ఒక గంగాప్రవాహం లాంటిది" ఆస్తికులు, సదాచారపరాయణులు, అదేగంగను పవిత్రంగా నెత్తిన చల్లుకుంటారు; దప్పికగొన్నవారు గుక్కెడు నీళ్ళు తాగి ప్రాణం నిలుపుకుంటారు; కొండ అంచుని తాకుతూ, పోయగంతో సుళ్ళు తిరుగుతూ మలుపుతిరిగే ఆ ప్రవాహం కవి హృదయంలో పాటలు పాడిస్తుంది; అదే వాహిని, కాలు జారితే ఈతరాని అభాగ్యునికి మృత్యుముఖంగా కనిపిస్తుంది. ఈ జీవితంకూడా అలాంటిదే. అన్నిరకాల రుచులూ ఈ జీవితంలో లభ్యమవుతాయి. వాటిలో అమృతత్వమూ వుంది, విషప్రాయమూవుంది. అయితే వాటిలో ఏది కావాలో ఎంచుకునే హక్కు మన చేతిలోనేవుంది. జీవితం విలువ తెలిసినవారు సుఖశాంతులు కలిగివుంటారు. తెలియనివారు..."

"అయ్యగారూ చిన్నమ్మగారు వచ్చారు."

నిలువెల్లా జలదరించినట్లయి సరోజ చేతిలో వుత్తరం జారి కింద పడిపోయింది!!!

* * *

కొద్దిరోజుల తర్వాత పెద్దకూతురువద్దనుంచి మాస్టర్జీకి ఒక వుత్తరం వచ్చింది.

ఆవుత్తరంలో ఆమె చాలా విషయాలు రాసింది. ఆఖర్ని రాసిన నాలుగుపంక్తులూ మాస్టర్జీ గంభీరముఖంతో అతి వుత్సాహంగా చదివారు. సరోజని గురించి ఆమె రాసింది. "సరోజకి నాఅన్నవాళ్లంటూ ఈ పట్నంలో ఎవరూ లేరు. ఆమెకున్నదల్లా ఒక్క అన్నగారే. అతని ఆదరణ కూడా ఆమెకు లేకుండాపోయింది. ఆమె దారిపొడుగూతా బండి ఆగినప్పుడల్లా అక్కడ దిగిపోతానంటూ కూర్చుంది. అలా ఆమె ఎందుకంటుందో ఆమెకే తెలీదు. ఆమె పూర్తిగా పొంతనలేని పిచ్చిమాటలు మాట్లాడింది. ఆమె రెండుచేతులూ పట్టుకొని నేను అభయం ఇచ్చాను. ఆమె కన్నీరు తుడిచాను. ఆమెకు ధైర్యం చెప్పాను. ఈవూళ్ళో మన యింటిదగ్గరే ఒక పుణ్యాత్మురాలు ఒక శిక్షణాలయం ఏర్పాటుచేసింది. అక్కడ స్త్రీలకు అన్నిరకాల చేతిపనులూ నేర్పుతారు. సరోజని అందులో చేర్పించాను. అక్కడ కుట్టుపని నేర్చుకుంటోంది. నాతోపాటు నాలుగు మెతుకులు తిని మన ఇంట్లోనే వుంటోంది. ఇక కొద్ది రోజుల్లో ఆమె స్వతంత్రంగా జీవించే అర్హత సంపాదించుకుంటుంది." అంటూ రాసింది.

మాస్టర్జీ సంతోషాతిశయంతో ఆ వుత్తరాన్ని హృదయానికి హత్తుకుని "నువ్వే ఒక వుద్యమానివి తల్లీ" అంటూ ఇంకా ఏవో అస్పష్టంగా గొణుక్కున్నారు. ఆ మాటలు బండి రాకను సూచనగా పోర్టరు వెంకన్న కొడుతున్న గంటల రణగొణధ్వనిలో మిళితమై పోయాయి. స్టేషను ఆవరణలో చెట్లన్నీ ఝుంయుమంటూ గోల చేశాయి!"